

Thema: Mossen in de praktijk
Locatie: Tappelbeek Zoerselbos
Gids: Hans Vermeulen
Verslag: Michel Levens
Datum: 18 maart 2007

Na theorie is praktijk de beste leerschool om mossen en lichenen onder de knie te krijgen, al is de materie niet echt gemakkelijk.

We trokken op 18 maart langs de vloeibeemden en oevers van de Tappelbeek in Zoerselbos in noordelijke richting. Het weer was bar slecht, wind, regen en koude troffen de tien amentileden die de moed hadden om deze excursie te laten doorgaan onder de begeleiding van Hans Vermeulen van het NPE. Niets liet vermoeden dat het één van de top excursies zou worden van de laatste jaren.

In wind en regen ontdekte we de “big four” onder de algemene mossen, schorsbewonend op boomstronken en boomvoeten: **fijn laddermos**, **gewoon dikkopmos**, **gewoon klauwtjesmos**, **boomsnavelmos**.

Door het weten van enkele eenvoudige hoofdkenmerken zijn deze mossen te herkennen. Ze zijn ook niet direct boomsoort gebonden. En wat wil je als je een gids als Hans hebt, hij kent niet alleen de materie maar kan het verstaanbaar aan de man brengen met nadruk op de hoofdkenmerken.

Het weer was voor het mossenbestand bijna ideaal, nog ietsje meer wind en regen zou nog idealer geweest zijn voor sporenverspreiding. Mossen proberen het hele jaar aan hun voortbestaan te werken, met als topmaanden februari-maart-april.

Hun voortplanting is niet eenvoudig en volgend op de voortplantingscyclus van de mens hebben ze één stap meer. Hier verwijzen we naar de lectuur.

Een zekere tip die we geleerd hebben is dat hetgeen we als afbeeldingen in de mossen veldgidsen vinden over de verschillende soorten, in werkelijkheid kleine dingen zijn. Dus let op als men in de lectuur bepaalde kenmerken aanwijst of prenten afbeeldt, het is niet altijd evident ze in de praktijk zelfs met de loep goed waar te nemen voor sommige soorten. Hier is een microscoop op zijn plaats.

De ganse tocht en weliswaar op vrij korte afstand zijn we van de één verbazing in de andere gevallen, zelfs onze gids. Metershoge mossen (topkapselmosses, slaapmosses, thalleus of bebladerde levermosses) en lichenen bestonden op de boomstammen.

Een aantal onbekende dingen werden door Hans meegenomen om een diepere determinatie te kunnen uitvoeren.

Na zijn determinatie bleek dat ondermeer **Knotskroesmos** (*Ulota bruchii*) en **Helmroestmos** (*Frullania dilatata*) erbij zaten.

Maar de grote verrassing kwam van een groen plakje dat hij ongeveer op het verste punt van een wilg geplukt had. Onder zijn microscoop bleek het plakje te bestaan uit onooglijk kleine plantjes met 2 rijen bladeren met boven en onderlob. Opvallend was ook het groot aantal perianthen en broedkorrels. Een gespecialiseerde sleutel en uiteraard wat zwoegwerk bracht hem de oplossing: **Dwergtuitmos** (*Cololejeunia minutissima*). Deze soort werd tot op heden slechts op een paar plaatsen waargenomen. In België in het Hanacartbos op Canadapopulier (Vlaams Natuurreservaat Ter Yde te Koksijde aan de Vlaamse Kust – 1998, voor het eerst waargenomen in 1985 Hoffman; Dumon in 1993).

Voor zover ons het internet verteld de enigste vindplaats in België. In Nederland waargenomen in de Biesbosch (3x) en op Ameland (1x). Van een zeer zeldzame epyfyt gesproken.

Deze supervondst, kon tellen. Het openbaarde de wonderen wereld van mossen en lichenen. Vanaf nu richten we ieder jaar een excursie “mossen in de praktijk” in.

En of het nu slecht of goed weer was het was een geweldige ervaring om ermee door te gaan.

Gemeente : Zoersel	Datum : 18 maart 2007	
Provincie : Antwerpen	Invent. : Amenti o.l.v. Hans Vermeulen	
Land : Vlaanderen	B= bodembewonend / E = schorsbewonend / H = houtbewonend	
Zoerselbos : vloeibeemden langs Tappelbeek	18 Mossen	
Mos	Vormtype	Substraat
<i>Atrichum undulatum</i> (Groot rimpelmos)	Topkapselmos : met stervormig uiterlijk (blote oog)	B
<i>Brachythecium rutabulum</i> (Gewoon dikkopmos)	Slaapmos : bladeren in een hoek van 0°-45° afstaand	EH
<i>Bryum capillare</i> (Gedraaid knikmos)	Topkapselmos : in zoden of kussens met pluche uiterlijk	E
<i>Cololejeunia minutissima</i> (Dwergtuitmos)	Bebladerd levermos : bladrand gaaf	E
<i>Dicranella heteromalla</i> (Gewoon pluisjesmos)	Topkapselmos : in zoden of kussens met pluche uiterlijk	B
<i>Dicranoweisia cirrata</i> (Gewoon sikkelsterretje)	Topkapselmos : in zoden of kussens met pluche uiterlijk	E
<i>Dicranum montanum</i> (Bossig gaffeltandmos)	Topkapselmos : in zoden of kussens met pluche uiterlijk	E
<i>Dicranum scoparium</i> (Gewoon gaffeltandmos)	Topkapselmos : in zoden of kussens met pluche uiterlijk	E
<i>Frullania dilatata</i> (Helmroestmos)	Bebladerd levermos : bladrand gaaf	E
<i>Hypnum cupressiforme</i> (Gewoon klauwtjesmos)	Slaapmos : met gebogen tot gekromde bladeren of bladtopjes	EH
<i>Hypnum cupressiforme</i> var. <i>resipinatum</i> (Gewoon klauwtjesmos)	Slaapmos : met gebogen tot gekromde bladeren of bladtopjes	E
<i>Kindbergia praelonga</i> (Fijn laddermos)	Slaapmos : laddermostype (= regelmatig vertakt als een visgraat)	B
<i>Lophocolea heterophylla</i> (Gedrongen kantmos)	Bebladerd levermos : bladrand gaaf	E
<i>Metzgeria furcata</i> (Bleek boomvorkje)	Thalleus levermos : lobben < 5 mm breed, gevorkt tot vertakt	E
<i>Mnium hornum</i> (Gewoon sterrenmos)	Topkapselmos : met hangend kapsel en/of gekromde kapselsteel	BEH
<i>Orthotrichum affine</i> (Gewone haarmuts)	Topkapselmos : in kleine, losse polletjes op schors (of steen)	E
<i>Rhynchostegium confertum</i> (Boomsnavelmos)	Slaapmos : bladeren in een hoek van 60°-90° afstaand	E
<i>Ulota bruchii</i> (Knotskroesmos)	Topkapselmos : in kleine, losse polletjes op schors (of steen)	E

Gemeente : Zoersel	Datum : 18 maart 2007	
Provincie : Antwerpen	Invent. : Amenti o.l.v. Hans Vermeulen	
Land : Vlaanderen	E = schorsbewonend	
Zoerselbos : vloeibeemden langs Tappelbeek	13 Lichenen	
Licheen	Vormtype	Substraat
<i>Candelariella reflexa</i> (Poedergeelkorst)	Korstvormig : apothecia lecanorien	E
<i>Evernia prunastri</i> (Eikenmos, Gewoon geweimos)	Struikvormig	E
<i>Flavoparmelia caperata</i> (Bosschildmos)	Bladvormig	E
<i>Lecanora expallens</i> (Bleekgroene schotelkorst)	Steriele korst	E
<i>Lepraria incana</i> (Gewone poederkorst)	Steriele korst	E
<i>Melanelia fuliginosa</i> (Glanzend schildmos)	Bladvormig	E
<i>Melanelia subaurifera</i> (Verstopschildmos)	Bladvormig	E
<i>Parmelia sulcata</i> (Gewoon schildmos)	Bladvormig	E
<i>Physcia adscendens</i> (Kapjesvingermos)	Bladvormig	E
<i>Physcia tenella</i> (Heksenvingermos)	Bladvormig	E
<i>Punctelia subrudecta</i> (Gestippeld schildmos)	Bladvormig	E
<i>Ramalina farinacea</i> (Melig takmos)	Struikvormig	E
<i>Xanthoria parietina</i> (Groot dooiermos)	Bladvormig	E